

HÄNT

LEDEN

INFORMATIONSBLAD
FÖR SÖRMLANDSLEDEN

Gott Nytt ledår!

Det är gott att veta att vi går in i 1989 med acceptabel information. Under 1988 var allt informationsmaterial helt slut. Guiden är ju nu klar och landstingets översiktskarta är under produktion och kommer att tryckas under varen.

Sträckningen upp utefter östersjön från Nyköping blir också färdig i vår. Här bör vi ha några trevliga invigningar.

Under 1988 kom flera tackbrev från nöjda vandrare. Här får vi alla ta åt oss litet uppmuntran för våra ideella insatser. En del klagomål kunde vi dock inte undvika.

Arbetet med guiden, utställningen och den nya kuststräckan medförde att kontakterna ofta blev sporadiska. Några etapper där etappledarna blivit sjuka blev därför efter-satta, vilket medförde klagomål. Ledens anseende beror ofta på dess svagaste länk. Det är därför angeläget att vi hjälps åt när något inte fungerar. Skulle någon redan nu veta med sig att han inte hinner eller orkar med att före april månads utgång gå över sin sträcka och snygga till och måla den, tala då om det för oss så organiserar vi hjälp.

Bertil Karlsson på etapp 33 är nu sjuk och blir konvalescent under hela varen, så där får vi andra rycka in.

Ett trevligt sätt är att ta med några vänner ut på leden och samtidigt göra lite nytta. Har du inga villiga bekanta bestäm då någon lämplig dag i april så tar vi in en notis i nästa Hänt i Leden.

Vid besök i USA och Kanada har jag själv varit med på sådana arbetsutflykter på både Appalachian Trail i Maine och på Bruce Trail i Kanada. Det var notiser i motsvarande SNF-tidningen som angav var man skulle träffas och var man kunde få mer information. Varför inte göra på samma sätt? Vi tar in en notis i Hänt i Leden och om vi så vill även i lokaltidningen. Vi kan också tala in ett meddelande om samlingsplats på vår telefonsvarare.

Det vackra vädret har lockat flera etappledare ut på fältet och från Katrineholm rapporteras full fart på röjningen efter flera etapper.

Om det milda vädret fortsätter får vi också större möjligheter att få hjälp av skogsvårdsstyrelsen och kommunernas beredskapslag. Nyköpings kommun kommer t ex att redan nästa vecka att hjälpa till med slyröjning i Tunaberg, utöver deras insatser med möbeltillverkningen för övernattningsstugorna.

Sophämtning

Under vintern sker ingen soptömning utefter leden. I det nuvarande vackra vädret har leden tydligen varit väl använd. På flera ställen har sopsäckarna blivit fulla och vi har därför varit tvungna att kontakta respektive kommuns renhållning för att om möjligt få dem att tömma. Vi har också en lämplig skylt som talar om att ingen tömning sker under vinterhalvåret och att alla vandrare därför måste ta sina sopor med hem. Behöver du en sådan skylt att sätta upp?

I USA är det sparsamt med sopsäckar men lederna är ändå rena och snygga. I de flesta reservat ser man ofta en skylt: Det Du tar med Dig in i skogen orkar Du också bära med Dig hem.

Reparationer

Under hösten gick det åt mycket virke till reparationer av gamla spänger och broar. Transporterna kan vara besvärliga och det är därför bra om uppgifterna om virkesbehov kommer så tidigt som möjligt. På några ställen har spänger reparerats redan under januari.

Stugorna

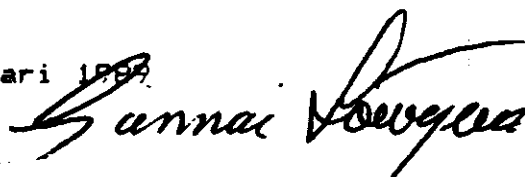
Flera stugor nalkas sin fullbordan. De tre Västgöta-stugorna i Hälleforsnäs blev verkligen snygga efter den grundliga och välgjorda reparationen.

I Katrineholm har dessutom ett pörte blivit kulturmässigt restaurerat. Just nu river samma arbetslag ett gammalt torp som delvis i Föreningen Skog och Ungdoms regi skall återuppstå på etapp 25 vid Myrgryten. Där finns också en kolmila som tänds i slutet på augusti varje år.

Stugan vid sjön Björken saknar skorsten men den skall vara på plats inför sommaren. Här tillkommer också ett mindre timrat uthus som nu ligger nedmonterat på Nynäs. Flera av de nya husen saknar inredning men där kommer under våren Ungdomscentra i Nyköping och Oxelösund att ställa upp. Dessutom förhandlar vi med Invandrarverket om ev instatser. Det finns därför gott hopp om att även de kommande stugorna skall få en god inredning.

Vårt årsmöte är planerat till tisdagen den 4 april på Stensund. Kallelse kommer senare men reservera redan nu den dagen.

Oxelösund den 25 januari 1994

Vandringsguiden

...är tryckt och betald. Alla medlemmar får vid första sammanträde de närvarar ett eget exemplar.

Den kostade över en halv miljon kronor och vi var därför tvungna att ta ett banklån på 200.000 kr för att kunna betala fakturan. Det gällde att försöka få så många exemplar som möjligt förhandsbeställda och därför sätta ett högt tempo på marknadsföringen. Målet var att kunna få in minst 300.000 kr innan fakturan skulle betalas. Hittills har guider för 440.000 kr fakturerats.

Först kontaktades samtliga kommuner. De behöver ju många guider för sina skolor och bibliotek. Det blev många brev och telefonsamtal men resultatet blev tillfredsställande. Alla kommuner efter leden beställde.

Sedan fick alla bokhandlare inom ledens område en serie brev där de informerades om hur arbetet med guiden fortskred och till slut även en beställningssedel för förhandsbeställning. Bokhandlarna erhöll även den affisch som som använts vid utställningen om Sörmlandsleden.

Som stöd för den aktiva försäljningsdriven förnekom ett antal tidningsartiklar och recensioner av guiden, ett TV-inslag i östnytt samt den stora utställningen över Sörmlandsleden på Södermanlands Museum.

Det största arbetet blev dock bearbetningen av företag och institutioner. Vi skickade ut 2.000 informationsbrev om guiden och lämnade med en beställningssedel. Många företag beställde efter den första informationen, men det stora arbetet blev att följa upp breven med telefonsamtal till de företag som ej reagerat. Här räckte tiden inte till för att bearbeta mer än en mindre del. Vid telefonkontakterna med företagen försökte vi övertyga dem om att ta ett exemplar till påseende för att sedan avgöra om de ville köpa fler guider som presenter till personal och kunder. Resultatet blev gott och vi räknar därför med att ha hela guideprojektet finansierat till våren.

Skrivkapaciteten har varit begränsad under 1988 men arbetet med guiden har ändå kunnat fullföljas. Detta har dock gått ut över arbetet med övernattningsstugorna som därför fått stå för ca 40% av arbetsinsatsen med guiden.

Inkomsten på guiden kommer nu att räcka för våra kostnader under ytterligare några år och vi behöver därför ej begära några som helst kontanta bidrag från myndigheterna. En skön känsla.

Kulturaktiviteter

SÖRMLANDSLEDEN - VÄGEN TILL NATUR OCH KULTUR

När vi drog fram leden försökte vi inte bara leta oss fram genom vacker och intressant natur utan även söka upp allt som var av kulturellt intresse.

Den inriktningen har ju också hjälpt oss. Länsmuseet, riksantikvarieämbetet, hembygdsföreningar, länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen och kommuner, ja, alla som är inkopplade på kultur har hjälpt till att höja Sörmlandsledens attraktionskraft.

Fornminnen, gruvor, hyttor, gamla byggnader och andra minnesmärken har rustats upp och blivit mer tillgängliga.

Vid Myrgröten har Föreningen Skog och Ungdom varje år en kolmila. Vid Stocktorp håller en kvarn, såg och smedja på att restaureras. Det finns dock flera etnologiska företeelser utefter leden som skall dokumenteras, t ex tjärdalar, rötgrovar och varggrovar. I Hembygdsförbundets tidning har vi föreslagit att hembygdsföreningarna skall agera.

SÖRMLANDSLEDEN - ETT HEMBYGDSPROJEKT

av Gunnar Löwgren

Sörmlandsleden ringlar sig fram genom vårt landskap och söker på sin väg upp många av våra fornminnen och andra intressanta kulturföreteelser.

Leden blir på detta sätt inte bara en vanlig vandringsled, utan ger också vandraren en inblick i mycket av det som tidigare kanske varit förborgat för honom eller henne.

Hembygdsturism

På konferensen "Kultur och Turism" den 28 - 29 september i Strängnäs, där så många hembygdsvänner deltog, myntade Sveriges Turistråd begreppet "Kultur-turism". Förhoppningsvis kan även Sörmlandsleden öka intresset för hembygdsturism.

Det finns säkerligen mycket utefter leden, som är gömt och glömt och som med hembygdsföreningarnas hjälp skulle kunna lyftas fram. Sådana etnologiska rariteter som varggrovar, tjärdalar, rötgrovar och kanske gamla trefaldighetskällor finns utefter eller i närheten av leden inom hembygdsföreningarnas områden.

Starta studiecirkel

Ett sätt att göra något åt ett sådant objekt vore att starta en studiecirkel kring något ämne, exempelvis varggrovar. Det kanske också lockar icke-medlemmar att börja intressera sig för hembygden.

En sådan studiekurs kunde exempelvis delas upp i två avdelningar.

1 En teoretisk del, där man tar reda på bakgrundsmaterial, tillgänglig litteratur, gör studiebesök och skissar på hur objektet skall kunna restaureras.

2 En praktisk del, där man med stöd av kompletterande anvisningar och, när så är nödvändigt, under visst överinseende från museifalt håll återställer objektet i så ursprungligt skick som möjligt.

Goda erfarenheter

Många hembygdsföreningar har redan gjort stora och mycket uppskattade insatser utefter leden.

Ett exempel på detta är Tunabergs, Tuna och Svärta hembygdsföreningar, som för några år sedan hade ett antal studiecirklar i lokal bergshistoria. Dessa resulterade i en väldig dokumentation av en intressant månghundraårig gruv- och järnhanterings-epok inom området.

Detta medförde stora praktiska insatser från såväl myndigheternas som hembygdsföreningarnas sida.

Vid Koppartorp snyggade man till området där det gamla koboltverket legat. Hyttresterna vid Ullaberg och Masugnsjön blev synliga, Grishyttan snyggades upp och i Tuna restaurerades en smedja.

Det här är intressanta områden som kan locka många människor till aktiva insatser.

Varför inte undersöka om det finns lämpliga objekt inom Din hembygdsförenings område!

På några platser är man dock i full gång. Katrineholms parkförvaltning har i samarbete med stugföreningen och läns museet gjort förnämliga insatser. Först har man som framgår av nedanstående artikel renoverat ett pörte och sedan skall man ta itu med ett gammalt brännvinsbrännbränneri.

Snart slås portarna upp till det renoverade pörtet

Ett pörte från 1600 eller 1700-talet är snart återuppbyggt vid Prästtorp utanför Katrineholm. Ett snickarlag på fyra personer har arbetat i sex veckor för att återställa det i ursprungligt skick.

Om två veckor räknar de med att vara helt färdiga och då ska det gå att använda som den gamla tidens "rökeri" igen.

Ett pörte byggdes som sten- eller trästuga utan skorsten. Förr användes det till att röka kött eller att bada bastu i.

– Principen är gammal, hur gammal är svårt att säga men den härstammar från det gamla hushållet, sa Harriet Ekroth Colliander, första antikvarie på läns museet.

– Arbetarna som jobbat med pörtet säger att det finns borrhål i stenväggarna. Det tyder på att pörtet är från 1700-talet. Det var först då som de började använda borrar för att dela stenar med, förklarar Harriet Ekroth Colliander.

Hon ansåg att snickarlaget

gjort ett bra arbete och att de försökt att återställa pörtet så likt originalet som möjligt.

– När vi kom hit hade taket rasat in och det var helt igenväxt runt omkring, så vi fick börja med att röja. Men sedan hade vi hjälp av att det fanns rester kvar av det gamla pörtet så vi fick en uppfattning om hur det hade sett ut, berättar lagbasen Günther Odermatt.

□ *Lerblandad halm*

Taket som de byggt upp är ett stockvalv som nu är täckt med lerblandad halm. Utanpå detta ska ett enkupigt tegeltak läggas på. Inuti pörtet hänger gamla krokar kvar som ska användas till att hänga kött på.

– Det här pörtet användes senast på 1960-talet, berättar Günther Odermatt som tydligen har forskat lite i pörtets historia.

Snickarlaget som renoverat pörtet har jobbat mycket med gamla byggnader.

– Det är roligt att bygga upp gamla saker, man bevarar gamla tiders kultur. Man kan fantisera och fundera över svunna tider sam-

tidigt som man jobbar, säger Günther Odermatt.

Ordförande för Sörmlandsleden Gunnar Lövgren är den som tagit initiativet till den här återuppbyggnaden. Han tog kontakt med Park och fritidsförvaltningen i Katrineholm vilka ställde upp med resurser. Virket till pörtet har de fått från tidigare rivningar på Sörmlandsleden.

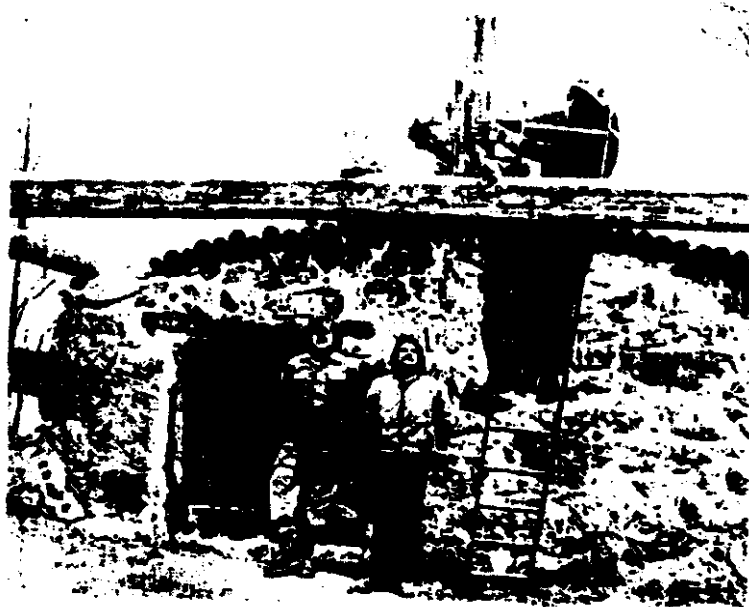
– Runt Katrineholm finns det otroligt mycket lämningar av forna tiders kultur. Det finns lagar och program som säger att de ska bevaras, men det är en ekonomisk fråga i vilken utsträckning det sker. Det här är en kulturhistorisk gärning och det är viktigt, avslutar Gunnar Lövgren.

Pörtet

Pörte kommer av det finiska ordet pirtti som betyder bastu eller rökstuga. När Pörtten introducerades i Sverige vet man inte, för det saknas arkeologiska fynd. Mycket talar dock för att svenskarna under vikingatidens vikingafärder och 800- och 900-talets handelskontakter lärt känna bastuugnen på östra sidan Östersjön.

Inuti pörtet finns den gamla eldstaden bevarad och i taket hänger det krokar att hänga kött på.

Här är snickarlaget utanför pörtet vid Prästtorp utanför Katrineholm. Pauli Holma och Göran Claesson ser upp på Stig Johansson och lagbasen Günther Odermatt på stegen.

Översiktskartan

Kartan, som nu är under arbete, blir i A3-format, bekostas av landstinget och delas ut gratis. Den är efterlängtat eftersom även den länge varit slut.

På baksidan av kartan finns bl a en förteckning över alla etapper. För varje sträcka anges start och mål, etappens längd och svårighetsgrad.

Normalt bör alla etapper vara torra eftersom vi alltid försöker välja höglänt terräng och spänger där så behövs. Helt lyckas vi ju inte torrlägga leden och därför blir några sträckor något fuktigare. I översikten tar vi endast med svårighetsgraden. När det gäller svårighetsgraden har vi delat upp den i lätt, medelsvår och krävande.

Lätt etapp går fram på huvudsakligen plan mark och har bara någon lättare stigning.

Medelsvår etapp går fram i normalt kuperad terräng, ibland även blockrik och småknixig. Kan vara besvärlig för äldre, otränade vandrare.

Krävande etapp är kanske inte att rekommendera för alltför försiktiga personer. Exempel på sådana etapper är den besvärliga bergsturen i Tunaberg, vid Marvikarna och en kortare bit utefter stranden vid Bråviken.

Som bilaga kommer en del av manuskriptet till kartan. Var god kontrollera därför om den gjorda beteckningen för Din etapp överensstämmer med Din åsikt och meddela omgående om Du önskar ändra texten. Sättningen påbörjas den 6 februari.

Kustdelen

Arbetet med röjning från Nynäs upp till Skansundet pågick hela december. Det var lite jobbigt eftersom det låg upp till 4 dm snö i skogarna och alla sträckor före röjningen måste kontrolleras och finjusteras. En del spänger och broar blev utförda men flera återstår till våren. Målningen går ej att klara av under vintern. Vår färg är vattenbaserad och kan frysa eller regna bort innan den hinner torka.

Förhoppningsvis får vi disponera arbetslagen även i vår för den slutliga putsningen av kuststräckan.

Sträckan på Mörkö påbörjas först under mars månad av ett arbetslag från Södertälje.

Allt måste vara klart till maj månad annars har vi gett ut vandringsguiden för tidigt. Alla de nya etapperna är ju ordentligt beskrivna i den nya guiden.

Behöver Du skyltar

Vi har tidigare diskuterat Sörmlandsledens markeringar. Många har ansett att vi är alltför anonyma och efterlyst en bättre markering

öels hur man i tveksamma fall kommer fram till leden och dels där leden korsar vägar. På de senare platserna är det ju ofta lämpligt att släppa av vandrare, som någon skjutsat med bil fram till leden. Tydliga skyltar blir här till stor hjälp.

Leveranstiderna är tyvärr rätt långa för dessa skyltar och vi kommer därför redan den 20 februari att beställa ett antal för de behov vi hittills noterat - Blå metallskyltar med "Sörmlandsleden" plus vandringsymbolen i vitt. På de ställen där det är lämpligt att anvisa väg mot leden bör skyltarna även ange avståndet till leden, exempelvis "Sörmlandsleden 4 km" Behöver Du några skyltar på Din etapp var god då meddela före den 20 feb.

Etappledarpärm

Innehållet i den etappledarpärm med informationsmaterial över leden som alla etappledare tidigare erhållit har blivit lite omodern. Vi räknar därför att till årsmötet kunna presentera en ny upplaga. Sista sidan i det här numret av HIL är avsett att sättas in i den kommande pärmen.

Markering av Sörmlandsleden

Färg

Orange SIS 201 enligt svensk standard. Vi har i Oxelösund 100 liter i lager. Använd 5 cm breda elementpenslar.

Markering

Markering skall om möjligt vara placerad 180 cm över marken. Vid rösnings av led målas endast toppen av toppstenen.

Vid markering av träd skall ringen runt trädet vara 5 cm bred om trädet är grövre än 12,5 cm och 10 cm om trädet är klenare.

Träd klenare än 7,5 cm bör ej målas pga att markeringen ej blir tillräckligt tydlig.

Träd grövre än 20 cm bör av estetiska skäl helst inte målas, markeringen blir för stor och iögonfallande.

På avsnitt där lämpliga träd saknas markeras leden med en stolpe 50x50 mm, tryckimpregnerad, där 10 cm av toppen målas. Stolpen skall stå stadigt och ev riktningspilar, placerade 10 cm nedanför toppen, målas helt. Tänk på snöplogningen.

Markeringen skall ske så att man från en markering skall se till nästa oavsett åt vilket håll man vandrar. Där stigen eller vägen är lätt att följa kan avståndet mellan markeringarna ökas. Observera dock att det behövs tätare markering där leden avviker från vägen. På båda sidor om alla avvikelser målas dubbla, 5 cm breda, ringar på träd. Avsikten är att vandraren skall haka till och uppmärksamma avvikelserna.

Det är viktigt att man regelbundet röjer bort sly som skymmer markeringarna. Vi har effektiva röjsaxar och röjknivar. ordnar Du en arbetsutflykt med extra hjälp kan Du låna verktyg från Oxelösund.

Det är lämpligt att före målning på träd försiktigt skrapa av ytan på grovbarkiga träd (tall, lärk och ek). Skrapa inte bredare ring än färgmarkeringen kräver och skrapa inte för djupt i barken så att trädet skadas.

Träd med tunnare bark (gran, asp, sälg, al, yngre tall, rönn, oxel m fl) borstas bara av för att färgen skall få bättre fäste.

Tunnbarkig björk skall helt undvikas att målas pga att barken flagnar, vilket medför att markeringen försvinner snabbt.

Tillfällig markering skall ske med orange snitsel.

